

Asia: VN/26268/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot pykälästä (luonnos laiksi vesihuoltolain muuttamisesta) ja säännöskohtaisista perusteluista (luku 7)

4 a § Viranomaisen valvontatehtävät

Pykälässä säädetään viranomaisten valvontatehtävistä ja niistä velvoitteista, joita viranomaiset erityisesti valvovat. Tämä on sinänsä kannatettavaa.

Ongelmallista on, että ehdotuksessa on määritetty Ely-keskukselle ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle rinnakkaisia valvontatehtäviä (vesihuollosta huolehtiminen, varautuminen). Tämä voi aiheuttaa epäselvyyttä toimivallan osalta viranomaiselle ja vesihuoltolaitokselle sekä päällekkäistä työtä ja resursointia. Tavoite selkeyttää valvontaviranomaisten välistä toimivaltaa ei tältä osin välttämättä toteudu.

Ehdotuksen mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoisi liittämisvelvollisuutta. Tämä tarkoittaa ehdotuksen perustelujen mukaan erityisesti 10 §:n mukaisen liittämisvelvollisuuden valvonnan lisäksi 12 §:ssä olevan liittämiskohdan valvontaa. Uutena tehtävänä tämän osalta tulisi velvollisuus valvoa liittämiskohdan sijoittumista.

Perusteluista ei selviä, millä perusteella erityisesti liittämiskohdan valvonta kuuluisi ympäristönsuojeluviranomaisen toimialaan. Perusteluissa ei ole myöskään avattu millä tavalla valvonta suoritetaan. Valvontatehtävän määrä muodostuu huomattavan isoksi, jos vesihuoltolaitoksen tulisi aina toimittaa kiinteistöjen liittämistä koskevat suunnitelmat ympäristönsuojeluviranomaisen tarkastettavaksi. Lain perusteluja voisi tältä osin tarkentaa.

4 c § Kunnan määräysvallan varmistaminen vesihuollossa

Lailla pyritään varmistamaan kunnan määräysvallan säilyttämisen kunnan alueella oleviin vesihuoltolaitoksiin, tukkuvesilaitoksiin ja vesihuolto-omaisuuteen. Tavoitetta voidaan pitää kannatettavana, koska kunnan omistuksen varmistamisen kautta voidaan edistää vesihuollon pitkäjänteistä kehitystä ja huoltovarmuuden turvaamista sekä edistää vesihuoltolaitosten yhdistymisiä tarkoituksenmukaisiin ja vahvoihin yksiköihin.

Yksityinen omistus olisi kuitenkin edelleen mahdollista ja se voi johtaa ongelmallisiin tilanteisiin kunnallisen omistajan määräysvallan toteutumisessa, esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa vesihuoltolaitoksen omistus on jakautunut yksityisen toimijan ja usean kunnan kesken, eikä kunnat ole yksimielisiä.

Yksityinen omistus voi olla myös riski kriittisen vesihuoltoa koskevan tiedon turvaamisen kannalta.

Ongelmallisten tilanteiden ehkäisemiseksi tulisi tutkia mahdollisuutta kokonaan kieltää yksityinen omistus tai toissijaisesti tutkia mahdollisuutta rajata yksityisen omistuksen osuus sellaiseksi, esimerkiksi pienemmäksi kuin suurimman kuntaomistajan osuus, jonka kautta kunnallisen omistajan määräysvalta toteutuisi lain tavoitteiden mukaisesti.

5 a § Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Kunnille asetetaan velvoite vesihuoltosuunnitelman laatimiselle. Vastaavanlainen velvoite on ollut alkuperäisessä vesihuoltolaissa ja ehdotuksessa olevaa velvoitetta voidaan pitää tervetulleena uusvanhana lisäyksenä kunnan vesihuollon suunnittelun ja alueidenkäytön suunnittelun yhteensovittamiseksi.

7 § Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Ehdotuksen 7.2 §:ssä todetaan, että määritettäessä 1 momentissa tarkoitettuja alueita on arvioitava vesihuoltoverkostoon liittämisen tarve ja otettava huomioon ainakin asemakaava-alueet, taajamat sekä pohjavesialueet. Yhdyskuntadirektiivin käsittelystä annetussa neuvoston direktiivissä tarkoitettut taajamat tulee kuitenkin aina sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta alueeseen jätevesien viemäröinnin osalta.

Kuten nykyisinkin, toiminta-alueen tarve ratkaistaisiin vesihuoltopalvelujen tarpeen perusteella. Kunnan tulee päätöksessään arvioida ainakin 7.2 §:n mukaiset alueet.

Ymmärrettävästi kaikkia arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja ei voida laissa luetella. Toiminta-alueiden määrittämisen arvioinnissa huomioon otettavien alueiden mainitseminen laissa voidaan olettaa sinänsä selkeyttävän nykyisen lain mukaista tilannetta. Puutteena voidaan pitää sitä, että taajamaa ei ole laissa määritetty.

Lainkohtaa ei olisi perustelujen mukaan tulkittava siten, että kaikki siinä tarkoitettut alueet olisi aina sisällytettävä toiminta-alueeseen. Jos kunta ei pidä tätä tarpeellisena, asia on mainittava ja perusteltava toiminta-aluepäätöksessä. Tämä asia ei ole voimassa olevasta laista eikä sen perusteluista käynyt nimenomaisesti ilmi, mikä on mahdollisesti aiheuttanut tulkinnallista epäselvyyttä valvovan viranomaisen ja kuntien välillä. Voidaan pitää selkeyttävänä, että asia todetaan pykälän perusteluissa.

8 § Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen

Ehdotuksen 8.1 §:ssä todetaan, että kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta.

Lakiehdotuksen mukaan vesihuoltolaitos ei enää määrittäisi toiminta-alueen perusteella ja kaikki 3 §:n määritelmän mukaiset laitokset olisivat jatkossa vesihuoltolaitoksia. Uudistuksen myötä lain piiriin tulevien vesihuoltolaitosten osalta tulisi kunnan tehdä kaikkien osalta päätös määritetäänkö niille toiminta-alue.

Tämän osalta voidaan yhtyä Kuntaliiton lausunnossa todettuun, jonka mukaan voidaan pitää asiallisesti tarpeettomana ja turhaa hallinnollista taakkaa aiheuttavana päätöksen edellyttämistä tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos, sen asiakkaat ja kunta eivät ole pitäneet tarkoituksenmukaisena toiminta-alueen hyväksymistä.

Riittävänä voidaan pitää sitä, että valvovalla viranomaisella on mahdollisuus vaatia toiminta-alue tarkastelua, kuten nykyäänkin.

9 § Vesihuollosta huolehtiminen

Ehdotuksessa on vesihuoltolaitokselle asetettu uutena velvoitteena vesihuollosta huolehtiminen toiminta-alueen ulkopuolella niiden kiinteistöjen osalta, jotka on liitetty vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai viemäriin.

Vesihuoltolaitoksilla on usein toiminta-alueen ulkopuolisella alueella kausivesiasiakkaita (kesä-vesi). Tarkoitus on, että kiinteistöille voidaan jakaa sovitusti rajoitettuna aikana talousvettä vesihuoltolaitoksen verkostosta. Kyse on ylimääräisestä palvelusta ja asiakkaiden kanssa on tehty normaalista liittymissopimuksesta poikkeava sopimus.

Eryteisesti kausivesiasiakkaiden osalta vesihuoltolain velvoitteiden huomioiminen kokonaisuudessaan ei ole käytännössä mahdollista. Laissa tulisikin huomioida, että vesihuoltolaitos voi tarjota myös sellaisia palveluita, joiden osalta 9.2 §:n velvoitteiden ei tarvitse toteutua.

9 b § Vesihuollon turvaaminen

Ehdotettu uusi pykälä toteutuessaan laajentaisi kunnan velvoitetta huolehtia myös niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka sijaitsevat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella ja ovat liitettyjä vesihuoltolaitoksen verkostoon. Kuntaliitto on esittänyt lausunnossaan pykälästä eriävän mielipiteen, johon voidaan yhtyä.

Lakiehdotuksessa viitataan 9 §:ssä säädettyyn vesihuollosta huolehtimisveloitteeseen, mikä velvoittaa huolehtimaan vesihuollosta myös toiminta-alueen ulkopuolisella alueella. Toisaalta pykälän perusteluissa viitataan 8 a §:n edellytyksiin toiminta-alueen hyväksymiseksi. Itse lakiteksti ja perustelut ovat tältä osin ristiriitaisia, kuten Kuntaliiton lausunnossa todetaan.

Vesihuoltolaitoksen ja verkostoon liittyneiden kiinteistöjen tulisi voida jatkossakin järjestää vesihuolto vapaaehtoisin sopimuksin toiminta-alueiden ulkopuolella eikä velvoitteita vesihuollon järjestämiseksi tulisi lisätä.

19 § Maksut

Maksuja koskevan sääntelyn uudistaminen antaa vesihuoltolaitoksille mahdollisuuden ottaa käyttöön erisuuruisia käyttömaksuja, jos ne ovat tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Vesihuoltolaitos olisi velvoitettu perimään perusmaksuja.

Uudistus parantaa ja turvaa vesihuoltolaitoksen taloutta ja tulevia investointitarpeita. Mahdollisuus erisuuruisiin käyttömaksuihin on erityisen tärkeä uudistus, joka helpottaa vesihuoltolaitosten yhdistymistilanteessa

23 § Sopimusehtojen muuttaminen

Ehdotuksessa on tehty lisäys 23 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Tarkoituksena on, että maksujen muutoksen tulee tämän perusteen mukaan perustua sellaiseen olosuhteiden muutokseen, jota ei ole voitu ennakoida. Tämä sinänsä kannustaa vesihuoltolaitoksia huolehtimaan pitkäjänteisestä omaisuudenhallinnasta mm. saneeraustarpeiden osalta.

Toisaalta ennakoimattomuusperusteen tiukka tulkinta saattaa johtaa vesihuoltolaitosten kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen, jos esimerkiksi verkoston saneeraamistarve on välitön ja välttämätön eikä sitä ole syytä tai toisesta osattu tai voitu aiemmin huomioida maksuissa. Jos maksuja ei voida korottaa, saneerauskustannukset joudutaan kattamaan ulkopuolisella rahoituksella. Tällöin kulut lisääntyvät kasvaneiden rahoituskustannusten vuoksi ja siten voi tulla lopulta kalliimmaksi kuluttajille.

Nykyisin on epäselvää, kuinka paljon maksuja voidaan määrällisesti korottaa. Kuluttaja-asiamies valvoo sopimusehtojen kohtuullisuutta ja kuluttajariitalautakunta on linjannut yksittäisissä riita-tapauksissa maksujen kohtuullisuutta. Kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön mukaan hinnanmuutoksen olennaisuutta arvioidaan yksittäisen sopimuksen osalta kokonaisarviointina. Kuluttaja-asiamies on linjannut, että kohtuullisena (yksipuolisesti) tehtävänä hinnankorotuksena voidaan pitää, vastaavalla tavalla kuin sähkösopimusten osalta, enintään 15 %:n ja 150 euron vuotuisen hinnan muutosta (Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 5/2023, s.49).

Hintojen korottamisen enimmäistason määrittäminen laissa selkeyttäisi nykyistä tilannetta niiden tilanteiden osalta, joissa perusteena ei ole lainsäädännön muuttaminen tai viranomaisen siihen perustuvasta päätös. Hintojen korottamista pitäisi voida arvioida palvelukohtaisesti (vesi ja jätevesi). Tämä voitaisiin määritellä esimerkiksi siten, että korotus, joka nostaa kustannuksia 200 euroa tai vähemmän vuodessa käytettävissä oleva palvelua kohden, ei pääsääntöisesti voida pitää kuluttajan kannalta kohtuuttomana, vaikka korotus samalla ylittäisi 20 prosenttia.

24 § Sopimuksen irtisanominen

Esityksen 24.3 §:n mukaan vesihuoltolaitoksella olisi mahdollisuus irtisanoa sopimus vesihuolto-palveluiden toimittamisesta ja käyttämisestä vain, jos vesihuollon palvelu on keskeytetty 26 §:ssä

säädetyillä perusteilla ja keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta, tai sopimuksen voimassa pitäminen on muuten kohtuutonta.

Liittämistä koskeva sopimus ja sopimus palveluiden toimittamisesta tehdään yleensä yhdessä. Vesihuoltolaitoksella tulisi olla mahdollisuus irtisanoa myös liittymissopimus lainkohdan tarkoittamissa tilanteissa.

Huomiot muista hallituksen esityksen kohdista

-

Muut huomiot

-

Heininen Juha
Turun Vesihuolto Oy